

Dämpa dogmatismen

I ett EU-perspektiv har regeringens ekonomiska politik varit framgångsrik. Men dess fokus på arbetslinjen och budgetbalans har varit alltför ensidigt.

Regeringens ekonomiska värproposition innehåller få konkreta förslag. Den är i stället främst ett analysunderlag inför höstens budgetproposition. Men det kan ändå vara lämpligt att ta propositionen som utgångspunkt för en samlad bedömning av regeringens ekonomiska politik under snart sex år vid makten.

Regeringens främsta insats är de stärkta drivkrafterna för arbete. Det har skett genom jobbskatteavdraget, mindre generös arbetslöshetsförsäkring och hårdare sjukförsäkringsregler. Det är emellertid svårt att utvärdera sysselsättningseffekterna, eftersom reformerna sammanfallit i tiden med svåra konjunkturproblem.

Värpropositionens analys ger visst stöd för att reformerna bidragit till en bättre sysselsättningsutveckling än som annars skulle ha blivit fallet. Men det mest påtagliga är att deltagandet i arbetskraften hållits uppe. På kort sikt innebär det högre arbetslöshet, eftersom fler personer utan arbete fortsätter att söka jobb. Erfarenheterna tyder emellertid på att ett högre arbetskraftsdeltagande på sikt ökar sysselsättningen i motsvarande grad, eftersom det innebär att fler kan ta jobb när konjunkturen vänder uppåt.

Regeringen bör kritiseras för att den i sin iver att öka sysselsättningen delvis glömt bort behovet av att ge människor ett rimligt försäkringskydd mot inkomstförluster. Sådant försäkringskydd har blivit en restpost snarare än ett mål i sig. Reformerna av sjukförsäkringen har gjorts på ett så okänsligt sätt att många människor kommit i kläm. Taket i a-kassan har legat fast i kronor sedan 2002, vilket medfört att allt färre kan få 80 procent av sin tidigare lön i arbetslöshetsersättning.

Skattepolitiken kan kritiseras för att till stora delar vara principiös. Fastighetsskatten var en integrerad del av 1991 års stora skattereform och syftade till att boende skulle beskattas på ett likformigt sätt som andra aktiviteter. Den slopade fastighetsskatten innebär därför ett grundskott mot principerna bakom skattereformen. Det var i stället fråga om rent valtaktiska överväganden. Tyvärr kommer dessa att ha mycket långsiktiga verkningar: sedan fastighetsskatten en gång avskaffats, är det politiskt närmast omöjligt att någonsin återinföra den.

Den selektiva nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för unga är i bästa fall ett dyrt sätt att öka sysselsättningen och i värsta fall en verkningslös åtgärd. Detsamma gäller den sänkta restaurangmomsen. Dessa förändringar gör skattesystemet till alltmer av ett lapptäcke. Regeringen borde i stället eftersträva mer enhetliga principer för både arbetsgivaravgifter och moms. Det är till exempel svårt att motivera varför moms ska vara lägre för livsmedel än för andra varor: det skulle kosta mindre att ge riktade bidrag/skattesänkningar till låginkomsttagare än att subventionera allas konsumtion av livsmedel.

Regeringen ser de starka offentliga finanserna som sin främsta prestation. Kontrasten mot de krisande euroländerna är slående. Men man bör hålla i minnet att den främsta orsaken till de goda statsfinanserna är att Sverige gick in i den ekonomiska krisen 2008 med stora överskott. Det berodde till stor del på den tidigare socialdemokratiska regeringens politik.

Man bör vara kritisk mot regeringens ovilja att i recessionen 2008/09 föra en mer expansiv finanspolitik. Och i år kommer finanspolitiken enligt

Betoningen av arbetslinjen har gjort regeringen alltför ointresserad av att ge människor ett bra försäkringskydd mot inkomstförluster.

regeringens egna beräkningar att vara åtstramande trots en förväntad svag konjunktur. Detta verkar spegla finansministerns alldeles egna syn på finanspolitiken: om det blir dåliga tider ska politiken stramas åt för att öka handlingsutrymmet ifall det skulle bli ännu sämre längre fram.

Med denna uppläggning tenderar finanspolitiken att bli procyklisk så att den förstärker, i stället för motverkar, konjunktursvängningarna. I dagsläget kan följden bli en dålig stabiliseringspolitisk "mix". Riksbanksdirektionens majoritet vill inte stimulera konjunkturen genom fler räntesänkningar av rädsla för att det kan leda till alltför höga fastighetspriser. I den situationen är en mer expansiv finanspolitik önskvärd.

Finansministerns argumentation är alltför grov. Synpunkter om en lite mer expansiv politik bemöts reflexmässigt med att vi då kan hamna i Greklands eller Spaniens situation. Sanningen är förstas att Sverige med sina starka offentliga finanser spelar i en helt annan division. Tyvärr har regeringens argumentation på denna punkt haft så starkt genomslag att Socialdemokraterna av taktiska skäl inte vågar ifrågasätta den.

Jämfört med regeringarna i de flesta andra EU-länder får den svenska regeringens ekonomiska politik ett högt betyg. Men den skulle kunna var ännu mycket bättre om den var mindre dogmatisk. Betoningen av arbetslinjen har gjort regeringen alltför ointresserad av att ge människor ett bra försäkringskydd mot inkomstförluster. Ansvarstagandet för de offentliga finanserna har lett till att finanspolitiken i alltför liten grad motverkar konjunktursvängningarna. Och regeringens skattepolitik skulle behöva styras av mer genomtänkta principer.

Lars Calmfors är professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.